קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה. מאי מזוזה, מזוזה שבתפילין, וקרי להו לתפילין מזוזה? אין והתניא *רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים, בפני עצמן אין מטמאות את הידים, רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש *הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה, רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה. והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן? *הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה: *דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה, קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. תנן קלף כדי לכתוב (א) פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה. ת"ש *הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף, ומזוזה על דוכסוסטוס, קלף במקום בשר, דוכסוסטוס במקום שיער למצו'. והתניא שינה פסול אמזוזה, והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה: והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא שינה בזה ובזה פסול, רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר' חנינא. רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה, על הקלף, ועל הגויל, ועל דוכסוסטוס כשרה. כתבה מאי - אילימא מזוזה, מזוזה אקלף מי כתבינן, אלא לאו תפילין, וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן? [אלא] כי תניא ההיא *בס"ת, לימא מסייע ליה *כיוצא בו *תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. טעמא דאין מורידין הא מורידין עושין, דכתיבא אמאי, לאו דכתיבא אדוכסוסטוס? לא, דכתיבא על הקלף. ומזוזה אקלף מי כתבינן? אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה. *אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת. השתא דאתית להכי, לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: **מזוזה**. שמע והיה אם שמוע: **שבתפילין**. דהתם ד' אגרות לד' פרשיות ושיער בחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: **מטמאות את הידים**. לענין תרומה כדאמרן בי"ח דבר בפ"ק (דף יד:): **קציצה**. הוא הדפוס של עור שחתוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: **במזוזה**. הן האיגרות שהן בתוך הבתים: **והא מדקתני סיפא**. דההיא דלעיל קלף כדי לכתוב כו' מכלל דרישא כו' וקשיא רישא אסיפא: **שיעורן**. של כל אחד בכמה: **כדי לכתוב עליו מזוזה**. אדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: **קלף אין דוכסוסטוס לא**. הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ב' פרשיות דמזוזה, ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: **למצוה**. מצוה מן המובחר קלף בעינן וסתמא דכל אינש מצוה מעלייתא עביד הלכך לא מנכע דוכסוסטוס לתפילין וה"ל אין מצניעין כמוהו: **למזוזה**. אם כתבה על הקלף: **הא דכתב אקלף אפי' במקום שיער**. וכ"ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער הא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: **רבי אחי מכשיר**. ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: **נייר**. של עשבים: **גויל**. מעובד בעפצים: **מסייע ליה**. לרב: **כיוצא בו**. רישא דברייתא תפילין של יד עושין אותן של ראש, ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו': **ס"ת שבלה**. אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקובען במזוזה: **דכתיבי**. הנך תפילין אמאי: **לאו דכתיבי אדוכסוסטוס**. שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: **השתא דאתית להכי**. דמזוזה אקלף כשרה: **לא תימא**. במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו':

ב'

קלף ודוכסוסטוס כו'. גויל הוא עור שלם אלא שהסירו השיער והיינו דאמר בריש בבא בתרא (דף ג:) גויל אבני דלא משפיין אלמא שאינו מתוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס ואומר ר"ת דבלשון *יון קורין לבשר סוססוס ודוך פי' מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות לצד בשר ודלא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף וי"מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופצים וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת (ב)ותפילין ומזוזות דבעינן ספר והכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקראת ספר ולקמן משמע דכשרין וא"ת קלפים שלנו דלא עפיצן היכי מיכשרי ואומר ר"ת דתיקון שלנו חשיב כעיפוץ וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לא:) דקאמר קרע הבא בב'(ג) יתפור בג' אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד' אל יתפור ולא פליגי הא דעפיצן הא דלא עפיצן אלמא ס"ת כשר בלא עפיץ והיינו בתיקון טוב כשלנו ובפ"ק דגיטין (דף יא.) גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיצן משמע דאי לא עפיצן יכול להזדייף ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להזדייף אלמא חשוב כעפיץ: **והא** מדקתני סיפא כו'. הוה מצי למיפרך ברייתא גופא רישא לסיפא ומשמע דאמתני' מהדר לפרוכי ואומר ר"י דכן מצינו בהמפקיד (ב"מ דף לז.) גבי ורמי גזל אגזל כו' דברי רבי טרפון ממאי דמתני' ר' טרפון היא מדקתני עלה דההיא כו' והוה מצי למיפרך הנהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: **תנן** קלף כדי לכתוב עליו כו'. אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא"כ לעיל דמשני מאי מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס וברייתא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אברייתא דלעיל: **אידי** ואידי אמזוזה הא דכתבה כו'. וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר וי"ל דניחא ליה לקיומי לשינויא קמא דשני אמזוזה וה"ה דה"מ למימר אידי ואידי אתפילין: **ורבי** אחאי מכשיר. וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי"ל רב מפרש דרבי אחאי לא מפרשה אלא אתפילין: **אלא** לאו אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: **תפילין** אגויל מי כתבינן. וא"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם בגמרא והיו בהווייתן יהו ועוד דאפי' עצמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח בריש פרק שמונה שרצים (לקמן קח.) ול"ע בירושלמי בפ"ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסיל בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה *משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דסוטה] היינו במחוק ואף על גב דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיירי במחוק כדאמרינן במסכת סופרים: **הא** מורידין עושין. אע"ג דפרשת והיה אם שמוע רחוק מפרשת שמע עושין דקאמר היינו שאם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע: **השתא** דאתית להכי כו'. אומר ר"י דמילתיה דרב סתמא כשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר ולא מצי קאי עד דמסיק השתא דלענין מזוזה קאמר והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אזלא כפי מסקנא דשמעתין:

אות

רבינו חננאל

על חמשת. ותניא אידך העור כשיעורו לטומאה כך שיעורו להוצאה. דאמרי צריך שיעור גדול. ופריק התם בקורטובלא. והוא בלשון ישמעאל ספארה: קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהי קלף ודוכסוסט' כדי לכתוב עליו מזוזה. דאלמא בענין זו בעינן שיעור ב' פרשיות. ופרקי' מאי מזוזה דאמר הכא מזוזה שבתפילין דקארי לה לתפילין מזוזה וסיעתא ר' זכאי אומר משמו אף עם הקציצה טהור עד שיגיע למזוזה עצמה. ומקשי' הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין. דאלמא רישא לאו בתפילין ומתרצינן לה: אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהגא מייתי מגילתא ומעברא בתמרי וקמחא דשערי ומתח ליה עד דיביש וקליפליה עד דהוי תרין פיסקי ויזהר שלא ינקב וקאי קלף לחודי' ומעבר ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא מכלפי בשר. תוב בעפצא לשמה וכות' פרשיות על מקום בשר*) מנהגא הכין הוא וקאמר רב כי היכי דכותבין תפלין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס דאי קליף מקלף אם כתב על זה כשר ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הל"מ תפילין על קלף. מזוזה על דוכסוסטוס. קלף במקום בשר. דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב על דוכסוסטוס יצא. מיהא על הקלף מצוה. ומותבי' שינה בזה ובזה פסל ופרקי' בשבת לענין מזוזה ובמנחות לענין תפילין. ואפא דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא מקום שיער בודאי. ומן גואי דיליה כתבינן וזה דאמרי' במזוזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער לאו במקום [שער] ממש. דאי ס"ד אפא דמגילתא היא הרי זה בהדיא הל"מ תפילין על הקלף והרי יצא מקום השיער גופו בכלל קלף. אלא ש"מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משום שנמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו אין כותב שם כלום לתפילין אלא מן אפיה אחרנייתא ודוכסוסטוס עומד לבדו והמקום שהיה דבוק על בשר הבהמה בו אין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים * אלא מן הפנים האחרות. והא שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס דקא מותבינן ליה לרב שינה בזה ובזה פסל. וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסל תנאי היא וקאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה. דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבה על הקלף והילכך כתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מכתבן על גויל כי קתני גויל לענין ס"ת. ואתינן נמי לסיועה דרב דאמר כתבין תפילין על דוכסוסטוס. מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה. לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקי' מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין. ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין. [ואי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב. דהא ר"מ היה כותב מזוזה על הקלף ותפילין שבלו על הקלף הוו. אי לאו קדושה חמורה הוה מעבדן מזוזה. השתא דאייתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב לתנא דבי מנשה. ואוקימנא בתפילין משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף. והרי היא נכתבת על הקלף. לרב נמי עיקר שמעתיה תרצה הכין דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה. אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס וכן הלכה. וכן מנהג: דיו כדי לכתוב

*) עיין ערוך ערך דכסוסטוס

ב'

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה טו:

[בכ"י יד. ד"ה נגויל כתבו דבלשון מדי קורין וס']

יג ב ג מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור ש"ע או"ח סימן לב סעיף ז:

יד ד מיי' שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רפח סעיף ג:

טו ה מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רנ:

טז ו מיי' פ"א שם הלכה ט סמג עשין כג טור ש"ע יו"ד סימן רפח סעיף ו:

מסורת
הש"ס

תוספתא דידים פרק ב

[שם]

ס"א אלא

מנחות לב.

[עי' תוס' מנחות לב: ד"ה רשב"א]

[סוטה יז:]

הגהות
הב"ח

(א) גמ' תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תא"מ ונ"ב זו היא גירסת רש"י וכס"א ליתא וכדמוכח בתוספות:

(ב) תוס' ד"ה קלף כו' לכתוב עליהן ס"ת דבעינן ספר כצ"ל ותיבת ותפילין ומזוזה נמחק:

(ג) בא"ד בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' שיטין יתפור:

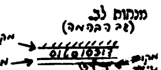

גב הבהמה

נושא שיעור קלף שיעור בהוצאה

מבנה קלף

נושא/מבנה לשונות כתיבת תפילין על דוכסוסטוס ומזוזה על קלף

קושיות דברי רב